

Del 4: Da frihandel blev afskaffet

The opposite of love is not hate, it's indifference.

(Elie Wiesel, forfatter og nobelprismodtager)

32. Introduktion: Til kamp mod piratkopier

Begrebet “regional konsumtion” af spredningsretten bruges i dag til at forbyde den tidligere fri handel med verden uden for EU, men da spredningsretten blev indført i låne/leje-direktivet, var det blot en fornuftig ophavsretlig beskyttelse mod piratkopiering. Ingen vidste, at den senere ville blive misbrugt til at kontrollere verdenshandelen.

En analogihistorie: En bager kommer til byen

Som en anden gøgeunge havde Johan Schlüter på vegne af FDV smidt alle andre distributører ud af reden, så kun FDV var tilbage på udlejningsmarkedet for film. Et retorisk spørgsmål: Mon en bager ville kunne slippe af sted med samme trick, hvis han kom til byen og bad borgmesteren om lov til at åbne et bageri?

- Du skal være velkommen, svarer den flinke borgmester, og så går bageren i gang med at forfølge alle de andre bagere, indtil de opgiver deres virksomheder. Den nye bager mener, at hans tilladelse - ifølge ham og hans magtfulde venner - giver ham ret til at forbyde alle andre at bage brød. Man kan levende forestille sig, hvad et rundstykke eller et rugbrød derefter vil komme til at koste!

Det er en bemærkelsesværdig præstation, at det lykkedes for Johan Schlüter at få hele verden til at tro på, at FDV's licensaftaler giver dem ret til at kontrollere også videoforhandlere og konkurrenter. Han udtalte senere i filmmagasinet *Ekko*, at han selv var overrasket over, at det lykkedes (side 965). Jeg konstaterer, at han ikke alene slap godt fra det; han formåede minsandten også at få domstolene til at straffe mig for at afsløre ham. Herefter var hans magt fuldkommen.

Opgøret med frihandelen

På tragisk vis gik det endnu værre, end nogen krimiforfatter kunne have fundet på. Ganske utilsigtet var der kommet det uhyggelige resultat ud af mine forsøg på at afsløre svindelnummeret, at triumviratet Schlüter-Koktvedgaard-Schønning fik bekræftet, at de kunne slippe godt fra hvad som helst.

Jeg havde kun opnået at opdage, hvor stærkt de havde påvirket domstolene og embedsværket både inden for EU's regeringer og inden for Kommissionen. FDV's udlejningsmonopol havde kostet videoudlejere milliarder af kroner i overpriser, men det blev åbenbart ikke set som et samfundsmæssigt problem, at forbrugerne i Danmark skulle betale dobbelt op for at leje en videofilm.

Hvad kunne det ikke blive til, hvis de kunne lave samme nummer på et endnu større marked? Med Peter Schønning placeret som kontorchef i Kulturministeriet, med Mogens Koktvedgaard på topposterne på Københavns Universitet og med Johan Schlüter som landets førende ophavsretseksperter fandt triumviratet på en endnu større forbrydelse: gennemførelsen af begrebet regional konsumtion i en særlig skadelig konkurrencebegrænsende fortolkning.

I denne del 4 udforskes deres opgør med den danske frihandelstradition.

Snyltere

Hvem kan lide snyltere? Hvem kan lide folk, som stjæler andres arbejde for selv at høste frugterne af det?

Det er selvfølgelig retoriske spørgsmål. Der er bred enighed om, at formålet med ophavsretsloven er at beskytte kunstnerne mod uberettiget økonomisk udnyttelse af et frembragt værk. Astrid Lindgren har gjort sig ulejligheden at udtænke historierne om Pippi Langstrømpe og Emil fra Lønneberg. Der er forståelse for, at Astrid Lindgren også bør have eneretten til at udnytte historierne kommercielt. Jeg må ikke bare trykke historierne og tjene penge på at sælge eksemplarerne. Jeg må heller ikke uden videre filmatisere historierne. I den danske ophavsretslov har lovgiverne tildelt ophavsmanden en eneret, så hvis man vil udnytte et værk, må man indgå en aftale med ham eller hende om den præcise udnyttelse.

OK, det har jeg været igennem, og det er der ingen ben i. Det er almindeligt accepteret, at piratkopier skal undgås, og som udgangspunkt er det derfor ulovligt at reproducere et værk - altså at fremstille eksemplarer af det - uden tilladelse.

Effektiv bekæmpelse af piratkopiering

Jeg har en piratkopi af *Star Wars* i min filmsamling. Det er et ægte ulovligt fremstillet eksemplar. Kopierne var i omløb omkring årtusindskiftet, fordi FOX endnu ikke selv havde udgivet filmen på DVD. Jeg havde allerede en udgave på LaserDisc, men jeg købte alligevel pirat-udgaven som et interessant kuriosum.

Jeg har ikke selv fremstillet eksemplaret, så jeg har ikke overtrådt forbuddet mod at reproducere værket. Bemærk, at det ikke er selve kopien, der er ulovlig. Det er handlingen "at fremstille eksemplarer", der er i strid med reproduktionsretten, hvilket vi kalder eneretten til at reproducere værket.

I praksis begrænser reproduktionsretten ikke piratkopiering ret meget. Det er ikke vanskeligt for kriminelle at fremstille piratkopierne i al hemmelighed og så sælge dem til butikkerne, som derefter kan sælge dem videre fuldstændig lovligt.

Kan de virkelig det?

Ja, medmindre man også gør spredningen af piratkopierne ulovlig, og præcis derfor blev reproduktionsretten suppleret med en spredningsret.

Kommissionens mål var at gennemføre en høj ophavsretlig beskyttelse på fællesskabsplan, så den foreslog i artikel 7 i forslaget til låne/leje-direktivet (kapitel 20) en obligatorisk spredningsret. På næste side er både forslaget og Kommissionens bemærkninger gengivet. Det ses, at formålet var at gribe ind over for spredning af piratkopier. Der tilføjes en bestemmelse om konsumtion, så spredningsretten ikke risikerer at skabe nye barrierer for samhandelen inden for det indre marked.

Artikel 7: Spredningsrettigheder

1. Medlemsstater tillægger
 - udøvende kunstnere for så vidt angår optagelser af deres fremførelse
 - fremstillere af fonogrammer for så vidt angår deres fonogrammer
 - producenter af den første optagelse af filmværker eller levende billeder for så vidt angår deres billedoptagelser eller lyd- og billedoptagelser
 - radio- eller fjernsynsforetagender for så vidt angår optagelser af deres udsendelser eneret til at gøre deres værk tilgængeligt for almenheden ved salg eller på anden måde og for et ubestemt tidsrum, jf. dog stk. 2.
2. Hvis et værk af den i stk. 1 nævnte art er blevet bragt i omsætning inden for Fællesskabet af rettighedshaveren eller med dennes samtykke, kan dets indførsel til en anden medlemsstat ikke forbydes under henvisning til den i stk. 1 hjemlede eneret.

--- Kommissionens bemærkninger ---

- 7.1 De erfaringer, man har gjort i stater, hvor der kun gælder en reproduktionsret, men derimod ikke en spredningsret, har vist, at reproduktionsretten i de fleste tilfælde ikke i sig selv er tilstrækkelig med henblik på en effektiv bekæmpelse af piratvirksomhed. I praksis er det vanskeligt at finde frem til de illegale producenter; en spredningsret er den eneste mulighed for at gribe ind over for illegale produkter, der er blevet lanceret på markedet. Derfor synes det nødvendigt at indføre en eneret til spredning til fordel for alle involverede personer.
- 7.2 Konsumtion af spredningsretten på basis af national beskyttelse af beslægtede rettigheder er forskellig fra den konsumtion, der finder sted på basis af EØF-traktatens artikel 30 ff., inkl. artikel 36. Konsumtion i det første tilfælde er reguleret ved den nationale lovgivning og har primært som konsekvens, at den videre distribution i hjemlandet, som finder sted efter den første markedsføring i dette land, ikke længere er omfattet af eneretten til spredning. Konsumtion på basis af fællesskabslovgivningen vedrører derimod kun den distribution, der finder sted inden for Fællesskabet og løser konflikten mellem på den ene side den nationale eneret og på den anden side det tilsigtede mål om fri udveksling af tjenesteydelser inden for Fællesskabet.

I henhold til EF-Domstolens faste retspraksis vil den første markedsføring af eksemplarer af værker inden for Fællesskabet, der foretages af rettighedshaveren eller med dennes samtykke, medføre, at spredningsretten udtømmes inden for Fællesskabet.

Det vil således sige, at selv om direktivet ikke pålægger medlemsstaterne, at deres nationale lovgivning skal foreskrive konsumtion af spredningsretten i snæver forstand i henhold til stk. 1, sikrer stk. 2 i overensstemmelse med EF-Domstolens retspraksis, at spredningsretten udtømmes på fællesskabsplan på basis af EØF-traktatens artikel 30 ff., inkl. artikel 36. Derved sikres det, at spredningsrettigheder i henhold til artikel 7, stk. 1, ikke kommer til at skabe nye barrierer for samhandelen inden for det indre marked.

Danmark og spredningsretten

I Danmark var der ikke behov for en formaliseret spredningsret. Det ses af både § 23, stk. 1, og af § 25, stk. 1, at det er de *udgivne* eksemplarer, der må spredes videre. Det er i § 8 defineret, at et udgivet værk er bragt i handelen med ophavsmandens samtykke.

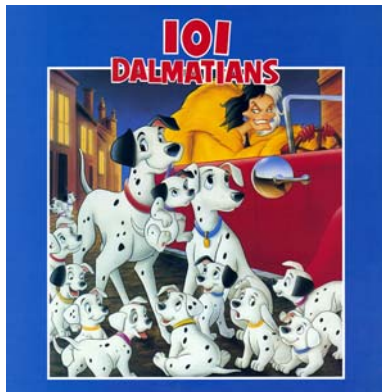
Efter daværende ophavsretslov var det således også ulovligt for mig at videresælge piratudgaven af *Star Wars*, for den var ikke omfattet af § 25 jf. § 8. Det bemærkes, at det hverken er ulovligt at købe eller eje piratkopier. De er bare ikke så lette at komme af med igen, da det altså er ulovligt at sælge dem videre.

§ 8. Et værk anses for offentliggjort, når det lovligt er gjort tilgængeligt for almenheden.

Stk. 2. Det anses for udgivet, når eksemplarer af værket med ophavsmandens samtykke er bragt i handelen eller på anden måde spredt blandt almenheden.

Ophavsretslovens § 8

Lidt om “falske” piratkopier og immaterielle rettigheder

Spredningsretten løser også problemerne med spredning af såkaldte “falske” piratkopier, der har fået dette navn, fordi man normalt opfatter piratkopier som eksemplarer, der er fremstillet ulovligt, men det kan også være et problem, selvom kopierne er lovligt fremstillet.

Et andet kuriosum i min filmsamling er et eksempel på det. Det er min LaserDisc-udgave af *101 Dalmatians* (1961). Min bror købte den til mig på en rejse i Østen i 1993. Det var en af de klassikere, Walt Disney ikke havde udgivet, så jeg manglede den. Det er ikke en piratkopi i

klassisk forstand, for den er lovligt fremstillet. Hvordan hænger det nu sammen?

Jo, ophavsret er et begreb fra den kapitalistiske verden, hvor man anerkender den private ejendomsret, hvilket er let nok at forstå, når det drejer sig om materielle ting som et bord og en stol. Industrien vil også gerne eje tanker og idéer, og ud fra det ønske har man udviklet immaterialret eller “intellektuel ejendomsret”, der omfatter et åndsværk (ophavsret), en idé (patentret) og et navn (varemærkeret).

Det er ikke meningen, at de immaterielle rettigheder skal vare evigt. Efter et stykke tid udløber ejendomsretten til tanker og idéer, og de bliver hvermandseje. Min *101 Dalmatians* er købt et sted, hvor lovgiver har bestemt, at 30 år til at tjene investeringerne i et værk hjem igen er nok, så i 1993 var rettighederne udløbet. Udgivelsen var altså sket uden tilladelse, men den var lovlig alligevel.

Med den danske definition på udgivet og EU's spredningsret kan man undgå, at sådanne eksemplarer spredes i EU og underminerer den tiltænkte beskyttelse. Ellers kunne snyltere f.eks. operere i de lande, der slet ikke har en ophavsretslov.

De politiske forhandlinger om spredningsretten

Forhandlingen om spredningsretten var ganske uproblematisk. Den er et effektivt værktøj mod piratkopier, og der har aldrig været en egentlig debat om den.

I omtalen af låne/leje-direktivet i kapitel 20 har jeg nævnt alle dokumenter om behandlingen af direktivet lige fra Kommissionens forslag den 24. januar 1991 til det endelige direktiv den 19. november 1992 (side 180).

Første reaktion var udtalelsen fra Det økonomiske og sociale Udvalg, som er et rådgivende organ, der blev oprettet sammen med Rom-traktaten i 1957. Der er 350 medlemmer fra alle EU-landene. De repræsenterer arbejdstager- og arbejdsgiverorganisationer og interessegrupper (herunder forbrugere), der via udtalelser til Kommissionens forslag har indflydelse på EU's lovgivningsforslag.

ØSU's bemærkninger til den senere kontroversielle stk. 2's bestemmelse om konsumtion var simpelthen, at bestemmelsen lige så godt kunne udelades, fordi det blot var en sammenfatning af retsafgørelser ved EU-Domstolen.

Artikel 7, stk. 2, kunne udelades helt, da det blot består af en sammenfatning af retsafgørelser ved EF-Domstolen (se f.eks. sag nr. 158/86).

Det økonomiske og sociale Udvalg, 3. juli 1991

Referencen til Warner-sagen er et eksempel på, at konsumtion ikke indtræder, når der ikke er givet samtykke. Man kunne også have henvist til Imerco-sagen, hvor EU-Domstolen endnu tidligere havde fastslået, at man i en medlemsstat ikke under henvisning til ophavsret kan forbyde, at en vare - skønt den er omfattet af ophavsret - bringes i omsætning på denne stats område, når varen lovligt er bragt i omsætning på en anden medlemsstats område af indehaveren af ophavsretten eller med dennes samtykke. Det er dét, der udtrykkes i forslaget til konsumtion af spredningsretten i stk. 2. Det siges direkte af ØSU, og det samme kan udledes af Kommissionens bemærkninger til forslaget.

Den 12. februar 1992 forelå Parlamentets ændringsforslag. Der var flere, men ingen af dem vedrørte artikel 7, stk. 2, som derfor var uændret i Kommissionens reviderede forslag den 30. april 1992. Uden forklaring blev der alligevel ændret lidt i formuleringen i formandskabets kompromisforslag den 26. maj 1992.

Artikel 7, stk. 2

Denne ret udtømmes ikke undtagen i følgende tilfælde: Første gang en genstand som omhandlet i stk. 1 sælges i Fællesskabet af rettighedshaveren eller med dennes tilladelse, er denne ret til den pågældende genstand inden for Fællesskabet udtømt.

Formandskabets kompromisforslag, 26. maj 1992

Den sidste finpudsning

Fremgangsmåden under udarbejdelsen af direktiver var efter de daværende regler, at ØSU og Parlamentet kun var rådgivende. Selvom deres godkendelse ikke var nødvendig, forsøgte Kommissionen at inddrage deres bemærkninger og forslag til ændringer. Så vidt gjaldt spredningsrettens stk. 2 om konsumtion, var der ikke forslag til ændringer fra hverken ØSU eller Parlamentet.

Formandskabets opgave var herefter at udarbejde det kompromisforslag, der i sidste fase skulle drøftes af Rådet, dvs. af de respektive regeringer. Da hverken ØSU eller Parlamentet havde indvendinger mod stk. 2, er det svært at tro, at den nye formulering er udtryk for, at formandskabet ville ændre betydningen.

Rådet mødtes den 18. juni 1992 for at fastlægge en fælles holdning. Her blev der taget stilling til Parlamentets forslag, som enten blev optaget eller afvist. Der blev ved den lejlighed foretaget flere ændringer, bl.a. blev der indsat en artikel 3, der henviste til et særskilt direktiv om udlejning af edb-programmer, og der blev tilføjet en artikel 8 om radio- og fjernsynsudsendelser. Artikel 7 i Kommissionens forslag om spredningsretten blev således til artikel 9 i det endelige direktiv.

Artikel 9, stk. 2

Spredningsretten inden for Fællesskabet med hensyn til en genstand som omhandlet i stk. 1 udtømmes først, når genstanden for første gang sælges i Fællesskabet af rettighedshaveren eller med dennes tilladelse.

Rådets fælles holdning, 18. juni 1992

Den 30. juni 1992 udsendte Rådet en udførlig begrundelse for de valg, der var truffet f.eks. i forbindelse med optagelse eller afvisning af Parlamentets forslag. Der er intet nævnt om konsumtion af spredningsretten i stk. 2, så formuleringen, der igen blev ændret lidt, må formodes at være omfattet af, hvad Rådet kaldte "redaktionelle ændringer i flere af direktivets bestemmelser og betragtninger for at gøre meningen tydeligere." Ifølge Kommissionens meddelelse til Parlamentet, blev der ikke ændret væsentligt på indholdet.

- 5 Kommissionen er af den opfattelse, at den fælles holdning afspejler Parlamentets forslag, der blev indføjet i Kommissionens ændrede forslag. De forbedringer i affattelsen, som Rådet har foretaget for at kunne vedtage den fælles holdning, medfører i intet tilfælde en væsentlig ændring af indholdet.
6. Kommissionen kan derfor tilslutte sig denne fælles holdning, der blev vedtaget enstemmigt af Rådet.

Meddelelse fra Kommissionen til Parlamentet, 3. juli 1992